

OPBOUW



WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

K. B. Holwerda, Arnhem

Kernmomenten in het relaas van Exodus (2)

Tot in schoolboekjes toe wordt tegenwoordig de 'wijsheid' geventileerd, dat Exodus in feite een slavenopstand beschrijft. Die alleen (achteraf) religieus wordt geladen, en 'toegeschreven' (letterlijk) aan het ingrijpen van de HERE. M.i. komt wie zoiets beweert toch wel ernstig in conflict met wat het boek zelf krachtig betuigt. Een eventuele slavenopstand stierf namelijk reeds een roemloze dood voor en aler ze goed en wel had kunnen beginnen! Ze liep stuk op de eeuwige onenigheid in het volk van God, en op onze angst, de minste te zijn voor onze broeder, 2 : 14. Wat we ook nu nog wel ootmoedig ter harte mogen nemen! In ieder geval: voor een slavenopstand vond zelfs de van God gegeven kans in de vorm van de man Mozes met zijn statuut en achtergrond in Israël te weinig samenhang . . .

Inhoud

- 153 K. B. Holwerda,
Kernmomenten in het relaas van
Exodus (2)
- 154 Drs A. van der Dussen,
Oefent U in de Godsvrucht (4)
- 155 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 156 Ds W. Smouter,
Hemelvaart en verwachting
- 157 D. W. L. Milo,
Losse herinneringen aan prof.
H. J. Jager
- 158 T. Hoekstra,
Boekbesprekingen

Exodus 2 t/m4: Zo is het dan niet van degene die wil noch van degene die loopt, maar van de ontfermende God, Rom. 9 : 16 S.V.

De verkeken kans

Opnieuw een neergaande lijn in het verhaal. En het was nog wel zo mooi begonnen. Mozes, ondanks zijn opvoeding en opleiding niet 'ingepakt' door de schatten van Egypte, Hebr. 11 : 26. Zich wel bewust van zijn eigen volk. Hij ziet op een moment dat het er op aan komt, letterlijk zijn kans schoon. Zijn daad had inderdaad het sein tot een slavenopstand kunnen zijn, ware niet het gehacketak onder de broeders sterker! Kennelijk is Mozes' daad wel als een lopend vuurtje door de rijen van het verdrukte volk gegaan. Maar ze ontstak niet de fakkel van de vrijheid, – juist niet! Integendeel, ze werd alleen maar aangegrepen om – uit eigenbelang – de grote kans van Mozes te torpederen! Bevreesd vlucht Mozes weg. Na de schrik heeft echter iets blijvenders jegens de broeders zich in zijn hart genesteld: een verlamdend besef van teleurstelling en machteloosheid. Geen wonder nadat verraad uit eigenbelang en eigengereidheid zijn kans had verknald. Het stempelt Mozes. Hij trouwt als vreemdeling in bij de

Midianietische stam waarvan Jethro (Rehuel) priester is. Heel wrang: zijn opkomen voor Jethro's dochters heeft hem bij die halfheidense priester wel vertrouwen en waardering bezorgd! Hoe anders dan onder het eigen volk. Mozes legt zich bij zijn mislukking neer: je kunt beter vreemdeling zijn bij de halfheidene dan aan het hoofd staan van de rampzalige verdeeldheid der broeders! De triestheid en uitgeblustheid van Mozes wordt duidelijk in de wijze waarop hij zich settelt bij de stam van schoonpapa. Misschien wel het meest in de naam van zijn (tweede?) zoon Gersom: dat is er dan van mij geworden – vreemdeling in een vreemd land. Neen, wat Mozes betreft is het met die slavenopstand: roemloos einde na veelbelovend begin!

En dán begint de HERE

En wat Góð betreft?

Net als tussen hfdst. 1 en 2 ligt er na 2 : 22 een overgang. Na het definitieve, uitgebluste einde van elke opstandsgedachte komt de HERE in beweging. En God zoekt op . . . die vol-

komen uitgebluste Mozes, maar dan wel 40 jaren ouder. Voor hem hoeft het nu helemaal niet meer. Kan God nu dan de bijna 80-jarige (7 : 7) nog enthousiast maken voor Zijn zaak? Vergeet het maar! O, het wonder van de braamstruik wekt Mozes' nieuwsgierigheid wel. De ontmoeting met de HERE in de persoon van zijn Engel (vgl. Ex. 23 : 20-33) boezemt Mozes zeker ontzag in, 3 : 6 (vgl. 1 Kon. 19 : 13). Maar het besluit van God, Israël nu te gaan redden en te brengen naar het beloofde land – dat loopt bij Mozes alleen maar te pletter op een 'wie ben ik, dat ik naar de farao zou gaan . . . ?' 3 : 11. Let op hoe scherp de HERE de vraag 'wie ben ik?' corrigeert met zijn antwoord: 'Ik ben immers met u!' Als we het nog niet wisten: niet Mozes, maar God zelf is de Initiatiefnemer en Leider van de onderneming waar Mozes geen zin en geen moed voor heeft.

Dat liegt er niet om

Mozes heeft een keur van bezwaren: de naam van de HERE b.v. Hij bedoelt: het volk kan toch moeilijk on-

der de indruk zijn van de macht en aanwezigheid van de God der vaderen gedurende hun lange kwelling in Egypte totnutoe! Wat hebben ze ervan gemerkt dat ze een God hebben? Weer luidt het antwoord – en dat antwoord IS de Naam – 'Ik ben die Ik ben'. Zeg maar: 'Ik ben' heeft mij tot u gezonden. En dan te bedenken dat dat 'Ik ben' dezelfde klank heeft als wanneer een moeder naar haar angstig kind roept: 'Stil maar, ik ben er al'. 'Ik ben', Gods actieve nabijheid voor zijn volk, Gods program draagt deze onderneming. De ongelooflijke details worden Mozes al beloofd, 3:17-22.

Maar Mozes ziet het niet zitten: als ze me niet geloven... 4:1. Zo stelt God dan zijn tekens aan zijn onwillige knecht ter beschikking. Telkens van leven en dood, in een opklimmende reeks. De staf die echt een slang wordt, – Mozes, de herder vlucht heus niet voor een wissel. Dat betekent: het instrument van Mozes' povere macht wordt instrument van Gods verleende macht, om kwaad te ontketen en het te bezweren! Opdat ze geloven, 4:5. De hand in het boezemkleed aangetast door de fatale melaatsheid die vervolgens weer wijkt op Gods bevel. Tenslotte het uitgieten van Nijl-water (leven) dat bloed wordt (dood). Tegen zoveel macht van God kan Mozes niet op, maar hij geeft zich niet gewonnen: ik ben een slecht spreker. Alsof het toch van hem af zou hangen! Tenslotte heel eerlijk: HERE stuur toch een ander! Paulus later typeert haarscherp: het is *niet* te danken aan degene die wil (Mozes) of aan degene die *loopt* (Israël, lopend in de woestijn) maar aan *God die zich ontfermt*. Hoe bestaat het toch dat in Paulus' dagen en later zoveel Joden (die *uit Israël zijn!*) het geheim van Israël zijn kwijtgeraakt. Het geheim dat het volk er ooit gekomen is en er nog is *alleen* dankzij de God die zich ontfermt?

Je zou zeggen: een slecht begin van een onderneming: de leidsman is een gevorderde, en duidelijk iemand die gaat tegen wil en dank. Zwakkere start is nauwelijks denkbaar. Ja, betuigt Exodus, tenzij het gaat om het hoogstpersoonlijke initiatief van 'Ik ben'. Zijn onderneming!

A. van der Dussen, Haarlem

Oefent U in de Godsvrucht! (4)

een pleidooi voor christelijke ascese

*O Woestijne! Daer verdwijne'
Moet wat in de wereld blinckt.
Daer mijn ooren niets en horen,
Daer mijn oog het al ontsinckt.
O Salig eensam! Met Godt gemeensaem!
Daer het al van Godtheyd blinckt!*

Met God gemeenzaam

De hierboven afgedrukte dichtregels geven een goede indruk van de vroomheid die de Nederlandse puriteinen in de 17e eeuw hebben nagestreefd. Men wendt zich af van de wereld om zich te wijden aan een innige omgang met God: met God gemeenzaam! De dichter, Jodocus van Lodensteyn (1620-1676), predikant in o.a. Zoetermeer en Utrecht, was een merkwaardige figuur. Hij was van aristokratische afkomst en uitgesproken welgesteld. Toch leefde hij allerm minst op grote voet – integendeel: hij beschouwde zijn rijkdom als „een ambt om wel te doen” en stond zichzelf maar heel weinig luxe toe, bang als hij was dat daardoor zijn relatie tot God in het gedrang zou komen. Hij toonde zich zeer geïnteresseerd in het kloosterwezen en bracht zelf ook een rigoreuze ascese in praktijk: hij stond elke morgen om vier uur (!) op, om een belangrijk deel van de dag vrij te maken voor meditatie en gebed. Daarnaast hechtte hij grote waarde aan het daadwerkelijk betoon van barmhartigheid en aan sociale gerechtigheid. Hij ergerde zich aan het gemak, waarmee veel gereformeerden hun tekortschieten daarin exkuseerden met een beroep op hun onvolmaaktheid. Hij was ervan overtuigd, dat de ware kinderen van God heiliger moesten en konden leven dan de andere mensen. Opmerkelijk is zijn pleidooi voor de zending in een eeuw, dat Nederland het contact met de heidenvolkeren bijna uitsluitend benutte om zichzelf te verrijken.

Zo laat zich bij Van Lodensteyn iets dergelijks waarnemen als bij de asceten van de oude kerk en de Middeleeuwen. Aan de ene kant trekt hij zich terug in de binnenkamer en distantieert hij zich van een verburgelijke kerk; aan de andere kant blijken er vanuit dat 'gemeenzame' leven met God sterke impulsen uit te gaan in de richting van de kerk en de maatschappij.

Strijd tegen verval

Net als eertijds Geert Grote traden de mannen van de Nadere Reformatie niet zelden als boeteprediker op. Een sprekend voorbeeld daarvan is Willem Teellinck (1579-1629), predikant in

Middelburg. Teellinck had in Engeland kennis gemaakt met de Puriteinse levensstijl. Hij was daarvan diep onder de indruk: de stad waarin hij verbleef was doortrokken van vroomheid. De hele zondag bracht men door met kerkgang en huiselijke godsdienst oefeningen, zodat men, als men langs de huizen liep, overal psalmgezang hoorde. Ook op doordeweekse dagen richtte men zich op Schriftlezing en gebed. Als men ter ontspanning wel eens een wandelingetje maakte, werden er onderweg uitsluitend geestelijke gesprekken gevoerd.

Teellinck zag het als zijn ideaal een dergelijk geestelijk leven ook in Nederland door te voeren. In zijn eigen gezin gaf hij het goede voorbeeld: 's morgens, 's middags en 's avonds waren er godsdienst oefeningen; aan tafel werd uiterst sober gegeten en uitsluitend over geestelijk dingen gepraat. De zondag werd als een ware sabbatdag gevierd: alles wat naar werken zweemde was streng verboden. Daartegen staken de gangbare praktijken van de gelovigen schril af. Na de kerkgang gingen de meeste mensen over tot de orde van de dag: de straat werd geveegd, men maakte pleziertochtes en bracht een bezoek aan de herberg. Op de doordeweekse dagen kwam men aan het geestelijk leven niet toe; veel liever besteedde men zijn tijd aan gezelligheid en amusement.

Dat alles wordt door Teellinck in ernstige boetepreken bestreden. Hij waarschuwt tegen modieuze kleding en tegen dansen; de jeugd ligt te lang op bed en de huizen zijn te overdadig ingericht; men moet ophouden het even Roomse als lichtzinnige Sint Nicolaasfeest te vieren; de kermis moet worden afgeschaft; dronkenschap en onkuisheid moeten hard worden aangepakt. Hij was er diep van overtuigd dat God om al die losbandigheid met zijn oordelen zou komen en interpreteerde ook menige ramp als een straf op de zonde. Zo kreeg de Nadere Reformatie een nors aanzien. Uit onstellenis over de inderdaad schrikwekkende oppervlakkigheid kwamen mensen als Teellinck ertoe zulke strenge wetten op te stellen ter bevordering van het geestelijk leven, dat de christelijke vrijheid bedreigd werd.

Het is dan ook niet toevallig dat hij ten opzichte van Luther zijn reserves kende: diens hervorming ging hem niet ver genoeg . . .

Een handboek voor de vroomheid

Behalve heel praktische kritiek op een wereldse levensstijl geeft de Nadere Reformatie ook konkrete adviezen voor de omgang met God. Zo heeft Gisbertus Voetius (1589-1676) een soort handboek voor de vroomheid geschreven onder de titel *Ta Asketica sive Exercitia Pietatis* – Ascese, ofwel: Oefeningen in de vroomheid. Hij gaat in dit wetenschappelijk opgezette werk breed en diep in op alles wat met het geestelijk leven te maken heeft. Ik noem een aantal onderwerpen: meditatie; opwekking; vaste gebedstijden; de lichamelijke houding tijdens het gebed; het schietgebed; hinderpalen voor het gebed; vasten; geloften; eenzaamheid; de kunst om op christelijke wijze te sterven (letterlijk: euthanasie!); het martelaarschap. Verder wijst hij aan waar het geestelijk leven aan kan lijden: aanvechtingen; strijd en verzoeking van de satan; het gevoel dat God toornig is; geestelijke dorheid; een verrichting van

godsdienstige plichten zonder gevoel ervoor.

Hij maakte daarbij gebruik van o.a. Rooms-Katholieke literatuur. Dat kan verwonderlijk lijken voor wie zich Voetius herinnert als de kampioen van de strenge gereformeerde richting in Nederland. Men dient echter te bedenken, dat juist binnen de RK-e traditie intense aandacht is geschonken aan het innerlijk leven van de mens; beroemd is b.v. geworden het boek *Exercitia Spiritualia* – Geestelijke Oefeningen – van Ignatius van Loyola. Dit boek is geschreven in 1522, maar wordt nog steeds gewaardeerd vanwege zijn psychologische diepgang. Ook Voetius toont bij zijn beschrijving van en adviezen voor het geestelijk leven een groot psychologisch inzicht te hebben.

Na Voetius heeft de Nadere Reformatie zich steeds verder gekoncentreerd op deze analyse van het geloofsleven. Het resultaat daarvan was niet zelden, dat men twijfel en aanvechtingen als de normale weg ging zien waarlangs een christen tot vrede moest komen. Christenen die niet door die woestijn van een dor en doods geestelijk leven waren heengetrokken, werden als onbekeerd beschouwd. Dat is ongetwijfeld een

rampzalige ontwikkeling geweest. Hier heeft de zielsgesteldheid van de christenmens een veel te grote betekenis gekregen en is het evangelie van verzoening en genade op een onverantwoorde manier naar de achtergrond gedrongen. Toch laat dit kwaad zich niet bestrijden door resultaat te weigeren op de geestelijke gesteldheid van een christen in te gaan. Wie uitsluitend hamert op de betrouwbaarheid van Gods beloften en geen aandacht schenkt aan de innerlijke verwerking daarvan, moet er zich niet over verbazen als de verbondsomgang met God hapert en slecht funktioneert. Mensen als Voetius kunnen ons leren, de obstakels na te gaan waarop het evangelie in ons hart sluit; krachtiger dan zij deden moeten wij vervolgens echter teruggrijpen op het evangelie om daaruit troost en bemoediging te putten. Een belangrijke poging daartoe doen de Dordste Leerregels. Zij bevatten namelijk niet alleen zeer leerstellige paragrafen, maar ook zeer pastorale. Vooral het vijfde hoofdstuk is het waard om met het oog daarop te lezen en . . . in praktijk te brengen.

De evangelischen

Hoewel de evangelische vroomheid in menig opzicht sterk afwijkt van de puriteinse, zijn er ook overeenkomsten. Historisch gezien is er een duidelijk verband: vele puriteinen zijn naar Amerika geëmigreerd, waar zij hun stempel hebben gedrukt op de grote opwekkingsbewegingen van de 18e en 19e eeuw. Het is treffend om te lezen hoe b.v. Charles Finney (1792-1875), een opwekkingsprediker die naar men zegt een half miljoen mensen tot bekering heeft gebracht, dezelfde tonen aanslaat als de Nederlanders waarover het hierboven ging: de mensen geven veel teveel geld uit aan kleding en genotsartikelen; men moet veel meer tijd besteden aan de ontwikkeling van het geestelijk leven; men moet geen romans lezen, maar opbouwende lectuur; Gods oordelen komen over een kerk die de zonde in het maatschappelijk leven toelaat. En wanneer tegenwoordig evangelische christenen niet roken en drinken, veel geld over hebben voor de zending, per dag veel tijd besteden aan gebed en bijbellezing en hun kracht zoeken in een innige omgang met God, dan is daarin de puriteinse erfenis terug te vinden.

Terug bij het begin

Daarmee zijn wij terug bij het begin van deze reeks artikelen: de evangelische broeder die 's morgens vroeg stille tijd houdt. Naar ik hoop is door deze historische verkenning duidelijk geworden, waardoor gereformeerde mensen met zowel gevoelens van herkenning als irritatie naar hem kunnen kijken: zijn geestelijk leven komt uit een geheel eigen traditie, die de onze maar ten dele overlapt. Aan de ene kant bevinden er zich in onze geestelijke erfenis wel de gelijk ascetische motieven – denk aan

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Nog één keer: Pietje Baltus

Vorig jaar schreef ik een stukje over Pietje Baltus uit Beesd. Zij is de vrouw geweest die grote invloed heeft gehad op dr A. Kuiper, toen hij predikant was in haar woonplaats. Hoewel de ontmoetingen tussen Kuiper en Pietje hebben plaatsgehad toen zij in de kracht van haar leven was, is zij toch de Nederlandse kerk-geschiedenis ingegaan als een oud vrouwtje. Omdat ik daar geen verklaring voor weet heb ik daar iets achtergezocht, namelijk onze diep ingewortelde neiging om de vrouwen te zoeken onder de hoogbejaarden en de jongeren aan te zien voor aanstaande kerkverlaters. Zulke dingen, ik bedoel het misverstand van een hoge leeftijd, zijn bijna niet recht te zetten. Dat bleek mij enkele maanden na het bedoelde stukje toen Pietje Baltus in Opbouw toch weer een

oud vrouwtje genoemd werd.

En dat door onze eigen dr Meulink! Wanneer ik de heer Meulink ontmoet en dat gebeurt te weinig, hoewel toch enkele keren per jaar, schieten mij flarden van de oude berijming van Psalm 92 door het hoofd: grijze dagen . . . vreugd gewis . . . groen en fris . . . gewenste vruchten. Trouwens, de nieuwe berijming is ook mooi maar die heeft dat „groen en fris” niet en dat heb ik nou net nodig. Zelfs deze groene en frisse auteur noemde Pietje in zijn artikel over dr Kuiper toch weer een oud vrouwtje. Het is geen spreken met stijven hals dat ik hier nu toch nog eens op terug kom, maar ik word hiertoe gedwongen door een brief van de heer D. van Baalen uit Zoelen. Ik denk dat hij ook niet tot de jongsten behoort. Oudere Opbouwlezers kennen zijn naam, want hij voorzag jaren geleden ons blad van bijdragen,

die eveneens als gewenste vruchten mogen worden beschouwd.

De heer Van Baalen is van beroep archivaris. Nóg accurater mensen zijn er niet. Zo'n man wordt weken van zijn nachtrust beroofd als iemand in een blad de ene keer jong en de andere keer oud wordt genoemd. Hij zet de zaken dan ook onverwijld recht. Hij zond mij een hoeveelheid informatie over Kuiper en Pietje Baltus. Daarbij bevond zich een door de heer Van Baalen zelf samengestelde kwartierstaat van Pietje Baltus en uit dit document bleek dat zij op zondag 5 december 1830 om 18.00 uur te Beesd geboren werd. Nu moet u even met mij meerekenen.

Kuiper kwam als predikant in Beesd in 1863. Hij was toen 26 jaar en Pietje dus 32 of 33. En dan ga je als oud vrouwtje de kerk-geschiedenis in, waarschijnlijk alleen maar vanwege je rechtzinnigheid. Overigens: Zij is wel oud geworden. Zij is op 26 maart 1914 overleden, werd dus 83 jaar.

Calvijn en de Dordtse Leerregels. Vooral via de Afscheiding hebben de gereformeerde kerken ook een zekere puriteinse inslag meegekregen. Daardoor voelt menige gereformeerde verwantschap met de evangelische vroomheid. Aan de andere kant is het onmiskenbaar, dat er in de gereformeerde traditie keer op keer ook protest is aangetekend tegen de wereldmijding, de concentratie op de zielsgesteldheid en de wettische ontaarding waarmede de ascese vaak gepaard is gegaan. Er zijn heel wat gereformeerde mensen die van dat protest geleerd hebben, om het leven hier en nu gretig te omhelzen en tot ontwikkeling te brengen. Voor hen heeft de relatie tot God daarmee te maken en niet met al dat 'geestelijke gedoe'. Vandaar dat zij niet goed uit de

voeten kunnen met de evangelischen, die op hun beurt de gereformeerde 'zakelijkheid' als koel en oppervlakkig ervaren.

Op dat laatste wil ik volgende week in een slotartikel ingaan. Ook naar mijn mening is het gevaar van een koel en oppervlakkig geloofsleven in onze kring verre van denkbeeldig. Hoeveel bedenkingen men ook tegen de ascese kan en zelfs moet hebben, er is toch het een en ander aan te ontleen waarmede wij onze winst kunnen doen als het gaat om onze oefening in de Godsvrucht.

komst ook naar boven te wijzen, naar de hemel.

Ik herinner me een radio-programma over dit onderwerp, waarvan de titel ongeveer als volgt luidde: „Naar de hemel gaan zonder eerst te sterven”. De troost van dit gedeelte werd dan als volgt gezien: alle tekenen wijzen erop, dat onze generatie de wederkomst mee zal maken. Als het zover is, dan zullen wij zonder eerst te sterven meteen naar de hemel mogen. Namelijk bij de *opname van de gemeente*.

De parousie

Nu valt meteen al te zeggen: Paulus spreekt in deze tekst juist niet over het voorrecht van de achterblijvers, maar over de voorrang van de gestorvenen! De gemeente hoefde om gestorvenen niet bedroefd te zijn zoals de mensen die geen hoop hebben. Want... juist de gestorvenen zullen op de grote dag de glorie van hun Heer volkomen meemaken! Eerst worden *zij* opgewekt en dan pas mogen de achterblijvenden aansluiten in de rij om Christus te begroeten.

Ik erken dat we het hier over wonderen hebben, die ons begrip gewoon te boven gaan. We moeten wat dat betreft maar gelovig afwachten. Maar het lijkt me zo belangrijk om wel te weten in welke *richting* onze hoop moet zijn. En dan zeg ik het maar heel eenvoudig: de troost is niet dat wij weg mogen van deze aarde, maar dat Christus terugkomt naar deze aarde!

Heel belangrijk is daarvoor, dat Paulus in vs. 15 spreekt over „de komst des Heren”. dat is in onze vertaling een beetje een kleurloos woord: zijn komst. Maar het Griekse woord *parousia* heeft nu juist niets kleurloos! Het is het woord voor wat wij zouden noemen de *intocht* van een koning. Een luisterrijke aankomst, waarvoor de hele stad wordt schoongemaakt en waar de inwoners met spanning naar uitzien. Totdat het bericht gaat: „de koning komt!”. Dan klinkt de bazuin, en dan gaat men uit, de koning tegemoet.

De Here tegemoet

En dat laatste is nu de uitdrukking die Paulus ook in onze tekst gebruikt. Als de aartsengel roept en de bazuin klinkt, dan zullen wij allen (gestorvenen en nog levenden) uitgaan, de Here tegemoet. Dat kan dan toch niet betekenen, dat wij de wederkomst afbreken om samen met de Here weer te vertrekken van deze aarde?

Het is juist om Hem vol blijdschap binnen te halen. Het is de Here tegemoet gaan in de lucht om erbij te zijn als Hij komt, en zo zal Hij altijd bij ons zijn. Ik noem een aantal bijbelse voorbeelden. Als de Here vanuit Bethanië Jeruzalem nadert (Joh. 12), dan staat er: toen „namen zij palmtakken, gingen uit Hem tegemoet en riepen: Hosanna”. De mensen gingen Hem tegemoet... dat betekent niet dat ze met Hem buiten

W. Smouter, Rijswijk

Hemelvaart en verwachting

Gisteren zal in de verschillende gemeenten aandacht besteed zijn aan de hemelvaart van Christus. Aan dat moment, waarop de opgestane Heer door de Vader verhoogd werd en geplaatst aan zijn rechterhand boven alle machten en krachten van de schepping (Efeze 1 : 21).

In de beschrijving van Lucas, in Handelingen 1, heeft de geschiedenis van de hemelvaart duidelijk een open eind. Het eindigt, zou ik zeggen, met een dubbele verwachting. De discipelen wordt geleerd om te wachten op de kracht van de Geest voor deze tijd en op de wederkomst van Christus aan het eind der tijden. Over die eerste verwachting schrijf ik deze maand in 'Verkenning'; hier ga ik graag in op die tweede verwachting.

„Deze Jezus, die van u opgenomen is naar de hemel, zal op dezelfde wijze wederkomen, als gij Hem ten hemel hebt zien varen”... zo krijgen de discipelen te horen van twee mannen in witte klederen. Een vermaning, die erop gericht is dat de apostelen niet met *weemoed* aan de hemelvaart moeten denken, maar vol *verwachting*. Uiteindelijk is de hemel niet de plaats waaraan wij Christus verloren hebben, maar de plaats vanwaar wij hem terug verwachten!

In heel de Schrift is alles wat wij voor de toekomst verwachten dan ook verbonden met Hem. Wij zijn burgers van een rijk in de hemelen, „waaruit wij ook de Here Jezus Christus als verlosser verwachten, die ons vernederd lichaam veranderen zal, zodat het aan zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig wordt” (Fil. 3 : 20 en 21). „Evenals in Adam allen sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden” (I Cor. 15 : 22). En éénmaal zal God „al wat in de hemelen en op de aarde is onder één hoofd, dat is Christus, samenvatten” (Ef. 1 : 10). De strekking van dit alles is duidelijk: voor de *totale schepping* wordt onze verwachting gericht op die ene, Jezus Christus, die terugkomt.

Christus komt terug

Nu het hier om zo'n belangrijk onderwerp gaat, waarvan zoveel voor ons nog verborgen is, hoeft het geen wonder te heten, dat er veel over nagedacht is. En ook niet, dat er verschil van inzicht over is. Maar één ding is daarbij wel belangrijk. En dat is, dat onze verwachting voor de toekomst er op gericht moet zijn, dat *Christus terugkomt* naar de aarde! Zo zeiden de engelen het bij de hemelvaart, zo zegt Paulus het onder meer in de tekst die we uit Filippenzen aanhaalden.

Ik ontmoet nogal eens een verwachting die anders gericht is, namelijk op de *hemelvaart van de gemeente*. Waarbij de troost dan zou zijn, dat wij eenmaal achter Christus aan ten hemel zullen varen.

De tekst waar deze verwachting op gebaseerd is, wil ik hieronder bespreken. Het is met name I Thessalonicenzen 4 : 17: „daarna zullen wij levenden, die achterbleven, samen met hen op de wolken in een oogwenk weggevoerd worden, de Here tegemoet in de lucht, en zo zullen wij altijd met de Here *wezen*”. Niemand zal ontkennen: bij eerste lezen *lijkt* deze tekst voor onze toe-

bleven, maar dat ze Hem binnenhaalden! Een ander voorbeeld: als de meisjes uit de gelijkenis (Mat. 25 : 1-13) de bruidegom horen komen, dan klinkt het: „De bruidegom zie, gaat uit hem tegemoet!” . . . niet om met hem in het donker te blijven maar om hem binnen te halen voor het feest. Laatste voorbeeld: als Paulus en zijn gezelschap Rome naderen, dan staat er: vanuit Rome „kwamen de broeders ons tegemoet” (Hand. 28 : 15) . . . niet om samen op Forum Appii te blijven, maar om hen Rome binnen te halen. Welnu, ik noem deze drie voorbeelden met de bedoeling om daarmee I Thess. 4 : 17 te verduidelijken. Als daar staat, dat wij op de grote dag „In een oogwenk weggevoerd worden, de Here tegemoet in de lucht”, dan zal dat zijn om Hem binnen te halen als onze Koning. Op de heerlijke dag van zijn parousie, wanneer de belofte van de engelen vervuld wordt, dat Hij op gelijke wijze terugkomt als Hij vertrokken is.

Opgenomen in de hemel

Nu kan ik me heel goed voorstellen dat iemand zegt: wat bezielt u om deze dingen zo met nadruk te brengen? Wel, ik schrijf deze dingen niet omdat ik denk dat we een blauwdruk van de jongste dag moeten hebben. Ook niet omdat ik meen alle vragen hierover op te kunnen lossen. Eigenlijk eerder het omgekeerde. Ik probeer juist om onze geloofsaandacht van de details van de wederkomst vandaan weer te richten op het centrum: Christus komt terug! Onze koning die ten hemel gevaren is, zal als Koning heersen en ieder zal Hem zien. Als ik merk dat er zo veel nieuwsgierigheid is naar de dingen die *rondom* die dag zullen plaatshebben, dan ben ik daar niet onverdeeld blij mee. En dat geldt speciaal van de vragen rond de zogenaamde „opname van de gemeente”. Dat richt onze hoop verkeerd. Er staat in Hand. 1 dat Christus werd „opgenomen” en de discipelen krijgen niet te horen: „straks mogen jullie achter Hem aan”, maar: „straks komt Hij terug”!

Ik ben ervan overtuigd, dat dit ook gevolgen heeft voor de praktische opstelling van christenen. Voor de *politieke* opstelling ook. Wanneer onze hoop is, dat we straks wèg mogen van deze aarde, dan is politiek en zorg voor de schepping maar matig belangrijk. Een vriend uit evangelische hoek hoorde ik het zo verwoorden: „christenen hebben geen aardse maar een hemelse roeping”. Ze hebben immers ook geen aardse maar een hemelse toekomst! In Amerika (waar alle dingen nu eenmaal wat meer overdreven zijn) kan men evangelische christenen zien rijden met de waarschuwend sticker achterop de auto: „In case of rapture this car is driverless”. Bij de opname van de gemeente zal deze auto zonder chauffeur zijn. Dus rij er dan niet tegenaan! Dat is misschien een uitwas, maar het is wel

typerend: de zorg voor de wereld bestaat uit een vriendelijke waarschuwing aan de achterblijvers. Te vrezen valt, dat heel wat „wedergeboren christenen” in Amerika ook nonchalant tegenover kernenergie en kernwapens staan vanuit de gedachte: als het gaat spannen in de wereld, dan worden wij toch weg genomen.

Ik denk trouwens, dat veel gereformeerde christenen dit minder duidelijk uitspreken, maar dat ze er onbewust óók van uitgaan dat de zorg om de aarde een zaak van tweederangs-belang is, omdat „we toch naar de hemel gaan”.

Geen wegwerp-planeet

Maar dat ligt heel anders wanneer we zien dat dit de aarde is, waar onze Koning terug komt! De planeet aarde is geen wegwerp-planeet, die God zal verdoen en die wij zullen verlaten om hem in te ruilen voor een hemelse toekomst. Het is integendeel de plaats waar Christus terugkomt, de bodem waarop zijn voet zal staan.

Als de inwoners van een Griekse stad de *parousie* van hun koning verwachtten, dan maakten ze de stad op orde ter ere van die koning. Zouden wij dan niet zorg dragen voor de schepping en bidden voor en om christelijke politici? Er is iets helemaal mis wanneer de zorg om het behoud van de schepping in handen is van mensen, die de Koning niet verwachten. terwijl zij die 'Maranatha' bidden, de aarde te aards vinden!

Nu ligt er in onze zorg voor de schep-

ping ook een geheimenis. Want het bijbelse toekomstbeeld is inderdaad niet, dat wij door onze inspanningen geleidelijk aan het Koninkrijk vestigen. De schepping zucht als in barensnood, en de verlossing zal van God moeten komen.

Het is daarmee als met de taak van Israël en het huis van David, waaruit de Messias geboren moest worden. Als Farao Israël wilde uitroeien, als er later aanslagen op het huis van David waren, dan gold daarvan: „het is tegen de HERE en zijn gezalfde” (Psalm 2 : 2). En God heeft bewaring gegeven terwille van de Messias, die komen moest! Dat is heel de historische lijn van de geslachten, beschreven in Mattheüs 1. Maar die lijn loopt uit . . . op Jozef. Op de man, die er uiteindelijk buiten stond. Omdat God de Messias *aan David gegeven heeft* in plaats dat David's huis hem verwekte.

Nu, zo zal het ook zijn in het eind der dagen. God vraagt ons om zorg te dragen voor zijn schepping. En om zijn Koninkrijk te zoeken. Dat is heel serieus. Ook al weten we, dat op die dag het nieuwe Jeruzalem zal neerdalen uit de hemel. Van God, wiens werken sinds de grondlegging der wereld gereed zijn. Als het zover is, dat het nieuwe Jeruzalem uit de hemel neerdaalt op de aarde, ik denk dat we dan pas zullen begrijpen hoe het kan, dat Jezus naar de Vader ging om ons plaats te bereiden. Terwijl Hij toch naar de aarde terugkomt om onder ons te wonen.

D. W. L. Milo, Nunspeet

Losse herinneringen aan prof. dr H. J. Jager

Tien jaar geleden liep door Kampen's buitenwijk een bejaarde heer, op weg naar de binnenstad. Twee niet zo jeudige dames prefereerden de bus en, wachtend bij de bushalte, bekeken ze met gepaste belangstelling de bejaarde heer. „Kijk daar es”, zei een van de twee, „wat een ouwe taaie”. – De heer vertraagde zijn stap, stond stil, keerde om en kwam naar de dames terug.

Daar lichtte hij zijn hoed en sprak: „goedemorgen dames, ik vind u niet oud en ik vind u niet taai”. De twee stonden perplex, zwegen even tot de heer zijn wandeling had hervat en zeiden toen tegen elkaar: „maar zijn gehoor is nog goed”.

Ja, zo was H. J. Jager: beleefd, vriendelijk, niet opvliegend, nederig en bereid tot luisteren. Jacobus zou het hem niet verbeteren. Zelf vond HJJ het een goed verhaal en hij schreef het mij tweemaal.

Maar ook voor een sterk jagersverhaal, dat hij met tintelende ogen en schijnbaar goedgelovig aanhoorde, was hij klaar. Hij ruilde het voor een nog sterker vissersverhaal; want al heette hij jager hij was een visser en citeerde graag: „vissers en jagers zijn vrou-

wenplagers”. Zo vertelde hij van een vis, die duidelijk aan zijn aas beet en maar bleef wurmen, tot HJJ eindelijk ophaalde. Er zat niets dan en afgekloven skelet van een baars aan zijn hengel!

—o—

Over het nut van de kerkelijke hiërarchie en de „meerdere” vergaderingen had hij zijn eigen mening. Naar een synode gaan, die op springen staat? „Die, 't dout mut 't waiten” was zijn commen-

taar; en hij bleef thuis, als dr A. Kuiper, als dr K. Schilder. Hij had ander werk te doen, zo lang men hem niet dringend nodig had. En over „doorgaande reformatie” (hij noemde dat nog anders) had hij andere gedachten dan de toen gangbare. Vrijgemaakt betekende voor hem: vrijgemaakt van de zonde, door een oprechte dagelijkse bekering.

Toen HJJ werd benoemd tot hoogle-
raar aan de School vroeg een predikant
mij: bent u gelukkig met die keus? – Dat
was ik. – Hij vroeg: waarom? – Omdat
nu eens geen theologisch kandidaat tot
professor is benoemd, maar iemand die
zijn wetenschappelijke graad heeft be-
reikt en zo een sieraad voor de kerken
kan worden. – Onzin, zei de predikant.
Hij is een man die de Heere vreest, ne-
derig is en de Schrift verstaat. Alleen zo
kan hij een sieraad voor de kerken
zijn.

Een visite van het echtpaar Jager, bij-
voorbeeld na kerktijd, was een be-
levenis. Meestal onderhielden de da-
mes zich met elkaar en konden de heren
ongestoord hun gedachten uitwisselen.
Maar al te vroeg keek HJJ op zijn horlo-
ge en zei nuchter: „Komaan Vrouw
Jager, we gaan naar huis”.

Zijn Moeder werd vroeger Vrouw Jager
genoemd en dat was hem een eretitel.
Zelf noemde zijn moeder hem vroeger
Arme Jan, wat een huiselijke uitspraak
moest zijn van Harm Jan. En tot zijn
dood toe vond HJJ het leuk een brief te
zien beginnen met: Arme Jan, beste
Vriend.

—o—

Vier mannen, waar onder HJJ, spraken
over studeren. Een zei: ik heb niet kun-
nen studeren, omdat mijn vader dat niet
kon betalen. De tweede sprak: toevallig
kon mijn vader het wel betalen en daar
ben ik nog dankbaar voor. De derde zei:
hoewel mijn vader het niet betalen kon
werd ik toch in staat gesteld te studeren.
HJJ als laatste peinsde: mijn vader
leefde toen niet meer, maar toch gaf de
Heere mij een kans om te studeren.

In de jaren, waarin uitgeworpen kerken
ijverig haar zusterkerken trachtten uit te
werpen (de zuivering van de jaren
zeventig), verwees HJJ naar de slaaf,
aan wie een kapitale schuld was vrijge-
scholden, en die vervolgens een mede-
slaaf om een kleine schuld naar de keel
greep. Het beeld was verschrikkelijk
juist, want niemand kende de pijn van
uitwerping zo sterk als de uitgeworpene
zelf. Toch wankelde zijn geloof niet bij
zulke operaties: hij vertrouwde op zijn
Grote Baas boven – maar hield diens
grondpersoneel in de gaten.

In de tijd dat de uitgever van „De Re-
formatie” zijn redactie wilde vervangen
door een gereedstaande pseudo-redac-

tie, trof ik hem ten huize van ons beider
vriend CV. Onder het gesprek vroeg hij:
kun je blind typen? En al spelend met de
schrijfmachine van CV bleef hij het ge-
sprek volgen. Eindelijk reikte hij een
stuk papier over, resultaat van zijn
blind-typen. Er stond op: „als ik ooit
nog eens in een kerkelijk blad ga redi-
geren, dan nooit in een blad van een of
andere uitgever – alleen bij eigen be-
heer. Ziedaar het ontstaan van onze
persvereniging, die dit goede blad
uitgeeft.

—o—

Toen HJJ op het matje geroepen werd
en aan curatoren moest vertellen wat hij
van de belijdenisschriften dacht, aarzel-
de hij niet om de drie formuleren te
noemen: menselijke pogingen om Gods
Woord zo goed mogelijk samen te vat-
ten en/of na te spreken. Toen aange-
drongen werd om ook uit te spreken dat
deze „pogingen” geheel geslaagd wa-
ren, weigerde hij menselijke geschriften
gelijk te stellen met het Woord. Daar
kreeg hij het toen moeilijk mee. – Op de
vraag: maar wat was eigenlijk de be-
schuldiging? antwoordde hij met een
vriendelijke glimlach: er was heel geen
beschuldiging voorhanden, het was
maar een poging om een beschuldiging
te ontwikkelen.

Toch heeft de operatie-emeritering hem
terdege aangepakt. Hij raakte van de
kook, reisde van rusthuis naar kliniek
en twijfelde aan de mogelijkheid van
herstel. Een professor die hem behan-
delde zei: lichamenlijk bent u gezond,
maar uw ziel is ziek. – Als een droge
Groninger vroeg HJJ: en wat is mijn
ziel, dokter? – Dat weet ik niet, ant-
woordde de prof., dat is uw vak! – Via
lang verblijf in een paar Veluwe dor-
pen, afgeschermd tegen elk bezoek,
mocht hij herstellen. Hij kwam beter te-
rug dan hij gegaan was.

In zijn preken de eenvoud zelve – maar
een eenvoud die de hoorder aan het
werk zette. Want HJJ worstelde met de
Schrift om Gods stem terdege te ver-
staan, los van elk wetenschappelijk
vooordeel. Hij nam het standpunt in
van de gelovige bijbellezer en leerde
zijn hoorders afstand te nemen tot alle
—ismen.

„Wandelen in een nieuw leven”, de
nieuwe gehoorzaamheid van de vrijge-
sprokene die nieuwe kansen krijgt, dat
was hem op lijf en ziel geschreven. En
de kreet van Paulus „ik ellendig mens!”
dateerde uit zijn vroegere periode van
voor zijn bekering, zo leerde hij. Want
juist Paulus spoorde ons aan te breken
met de „oude mens”, om de wapenrus-
ting des geloofs aan te trekken en „vro-
melijk tegen de zonde, de duivel en zijn
ganse rijk te strijden en te overwinnen”.
Opdat we Gods geboden doen „uit
dankbaarheid”.

En wee de mens die nog bleef pruil
over zijn onzekerheid, of hij wel door
God geroepen was! Of de mens die, er-
ger nog, bleef geloven aan zijn ver-
worpenheid-tot-het-tegendeel-mocht-
blijken! Met alle klem betoogde HJJ dat
God de Heere juist zondaars roept,
mensen die het niet zien zitten, die
zichzelf onwaardig achten. Maar wie
op zulk een grote genade geen acht slaat
werpt zichzelf weg uit Gods genade-
kring, uit het verbond.

—o—

Zijn praatje voor de bejaardenomroep
in Kampen. Het kostte hem wekelijks
een goed aantal uren maar hij deed het
met vreugde: iets meegeven aan men-
sen, die wellicht niet meer zo geïnteres-
seerd waren in geestelijke zaken. Van-
wege dat wekelijkse praatje noemde hij
zich graag een praatjes-maker.

Gedurende tien jaren dat wij bui-
tenslands woonden schreef hij elke
maand een brief. Pastorale zorg voor
een schaap in de woestijn? Gezellig-
heid? Maar als je niet tijdig antwoordde
begon hij met: nu ik niets hoor neem ik
de draad maar weer op. En vertelde van
zijn belevenissen als gepensioneerd
man. Bijvoorbeeld van zijn dagelijkse
wandelingen met een demente buur-
man: om die in beweging te houden en
zo mogelijk te laten denken. Het wan-
delen ging nog wel, maar de conversatie
van de andere zijde versmalde zich
steeds meer tot een krachtig: bèn je
mal?!

HJJ dacht graag met zijn naaste mee;
kon hem daarom beter verstaan, sneller
aanmoedigen of waarschuwen. Een-
maal liet hij op een Zondagse visite
voor de gastvrouw een slaaptablet ach-
ter, daar zij aan slapeloosheid leed.
Maar op Maandagmorgen vroeg telefo-
neerde hij al, om zeker te zijn van de
goede afloop: hij was beducht voor on-
bevoegd uitoefenen van de genees-
kunst.

Meermalen vertelde hij, dat hij vroeger
„aan muziek gedaan had”; hij speelde
orgel en had in een orkest de tuba gebla-
zen. En soms, in de kerk, hield hij op
met zingen, om met een glimlach naar
het orgel te luisteren. Zo drong het tot
de gemeente door, dat zelfs instrumen-
tale kerkmuziek van God de Heere ge-
wenst is.

—o—

Toen hij 84 jaar was vloog hij naar
Schotland. Daar nam hij de boeiende
schoonheid van het land in zich op, ging
mee het jachtveld in, waagde zich in een
achtwielig bergwagentje (durf jij het?
dan ik ook) en was kinderlijk gelukkig
met een bergtocht in een puffend
autootje.

Toch waren zijn laatste levensjaren niet

zijn beste. Afhankelijk geworden van hulp leerde hij een extra bijscholing in nederigheid. Zijn denkracht nam af, zijn lichaamskrachten schoten ergerlijk te kort, en hij bemerkte dat zijn geestelijk leven op een klein pitje stond. Zonder te klagen zij hij dat, nuchter. „Ik lees niet meer, zeker geen theologie”. – En dat boek dan? (Van prof. Jan Veenhof.) – Dat is geen theologie, dat lees ik voor mijn plezier. – Maar theologie is niet nodig om Gods Koninkrijk binnen te gaan, wel? – Gelukkig niet. Maar een mens zou tegen zijn levenseinde wel wat meer geloofs zekerheid willen hebben, denk je niet? En daar schort het mij aan. Er zijn tal van christenen met vliegend vaandel en slaande trom de hemel binnengemarcheerd – misschien moeten jij en ik wel op onze knieën binnenkruipen. – Een dankbare lach; Gods genade was hem genoeg. En zijn afscheid? Altijd sjaloom, vrede.

Boekbesprekingen

Een haar per dag door Jody Peters en Michiel Hegener. Een boek waar je bedroefd van wordt, net als bij voorbeeld bij *Het verrotte leven van Floortje Bloem* door Yvonne Keuls. Wat een ellende, wat een gemeenheid.

Het is een verhaal van Jody over haar leven. Op haar twaalfde jaar is ze al misbruikt door een schijnheilige huisvriend. Daarna komt er nog meer misère, maar het grootste deel van het boek gaat over de dertig maanden dat ze als prostituee heeft gewerkt. Ze wordt daartoe gedwongen door een oudere man die zich eerst als vriend voordoot maar die zich later ontpopt als een ordinaire pooier. Hij slaat haar, hij mishandelt haar op allerlei manieren en dwingt haar zo telkens weer tot wat ze zelf helemaal niet wil. Via drugs probeert ze de afschuwelijke dingen die de klanten van haar verlangen, te verdragen. Kans tot ontsnappen heeft ze niet, haar pooier bewaakt haar voortdurend. Een oude Chinees geeft haar de raad: stop elke dag een haar van jezelf in zijn eten en dan zul je hem kwijt kunnen raken. En eindelijk lukt het haar met de hulp van een vriend te ontkomen. Er is dan toch weer uitzicht, hoop op een normaal leven.

Wat zo iemand niet allemaal mee moet maken! Dit boek geeft een realistisch beeld van toestanden waar wij in het algemeen niet het minste besef van hebben. Toch is het goed dat we er eens kennis van nemen. Al is het boek tamelijk openhartig, het is niet wat wij gewoonlijk „vies” noemen. Ik durf het van harte aanbevelen, althans voor volwassenen.

De uitgever is Ambo, Baarn, de prijs f25,-.

Brieven aan Barbara door Glenn Meeter.

„Het huis is imposant en wit en nog uit de kolonistentijd. Misschien noemen de Ware Gereformeerden het inderdaad nog steeds naar de naam van mijn familie. Maar zelfs zij zullen, als ze al eens naar het huis kijken, er nu hoogstwaarschijnlijk aan denken als het huis tegenover de bank”.

Zo'n zin met onderkoelde humor nodigt uit tot verder lezen. Maar eerlijk gezegd komen we het understatement van het eerste hoofdstuk weinig meer tegen in de rest van dit boek en dat is jammer. Het boek gaat in hoofdzaak over een periode in de jeugd van Adrian. Hij is opgegroeid in het gesloten milieu van de Ware Gereformeerden, maar komt tijdens vakantiewerk in heel andere kringen terecht. Dat geeft uiteraard spanningen. Het is een interessant boek, maar hier en daar wel wat langdradig, al zal dat voor sommige lezers geen bezwaar zijn. Op de achterflap staat: „Vooral voor lezers uit de gereformeerde gezindte in de breedste zin van het woord zal deze roman veel herkenning brengen.” Wie er rustig voor gaat zitten, zal vast en zeker een genoeglijke tijd met dit boek kunnen hebben. Uitgever: Kok, Kampen. prijs: f27,50 (en dat is tegenwoordig niet veel voor een goed gebonden roman van 357 bladzijden.)

Kimberley is de nieuwste roman van Hellema. Zodra het boek er was, ben ik het gaan kopen: een nieuwe Hellema mocht ik niet missen. Waren mijn verwachtingen te hoog gespannen? Had ik gerekend op zo iets als zijn indrukwekkende roman *Joab*? (Scholieren, lees dat boek! Zet het op je lijst. Als de leeraar het niet kent, moet hij zijn achterstand maar gauw wegwerken).

Natuurlijk schrijft iemand als Hellema geen onbenullig boek, dat is *Kimberley* dan ook volstrekt niet. Het onderwerp is de moeite waard: een man die fatsoenlijk wil blijven, die niet de slaaf wil zijn van het geld, de vrouw of wat dan ook. Maar wat heeft zo iemand, een Jood bovendien, nog te maken met de wereld na Auschwitz? Het is een intrigerend boek, dat staat wel vast. En toch heb ik mijn bedenkingen. Ik hoef niet te lezen over een masturberende vent, zeker niet als het boek er net zo goed zonder zou kunnen. Er staat méér in dat zonder schade gemist kan worden. Hellema had zich moeten beperken. Jammer dat ik dat moet zeggen. Toch wil ik u op het boek attent maken, want Hellema is niet de eerste de beste.

Uitgeverij Querido vraagt tamelijk veel voor deze paperback van honderd bladzijden, namelijk f29,50.

T. Hoekstra, Zwolle

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel. 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,-contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,- per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Ned. Geref. Kerk van Zoetermeer

Het scribaat en het kerkelijk bureau berusten bij: J. H. Strating, Dunantstraat 703, 2713 TB Zoetermeer.

Ned. Geref. Kerk van Sliedrecht

Alle post bestemd voor de Diaconie dient geadresseerd te worden aan: H. v. d. Veen, Karekietstraat 10, 3362 RH Sliedrecht.

Ned. Geref. Kerk van Emmeloord

Het scribaat berust thans bij: T. van der Heide, Robbesant 26, 8303 ZH Emmeloord, tel. 05270-12774.

Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie

Op zondag 29 mei a.s. hoopt ds G. van den Brink afscheid te nemen van zijn gemeente, zulks in verband met zijn komende emeritering.

De afscheidsdienst wordt gehouden in de Verrijzeniskerk, Springerstraat 340, Rotterdam-Alexanderpolder. Aanvang 19.30 uur. Belangstellenden zijn harte-lijk welkom.

Op 19 mei 1988 hopen onze vader en moeder, onze opa en oma

J. L. STRUIK

en

A. STRUIK-VAN DER MEER

50 jaar getrouwd te zijn.

Zowel voor ons als kinderen en kleinkinderen, als voor henzelf is dit een reden tot grote dankbaarheid jegens God, de Heere.

Wij ervaren het als een zegen hen tot nu toe te mogen hebben.

We hopen in de kring van de naaste familie hun trouwdag blij te gedenken; ook al zijn we nog steeds bedroefd over het verlies van Michelle en Louise.

Gelegenheid tot feliciteren is er op zaterdag 21 mei a.s., van 16.00 uur tot 17.30 uur in het 'Trefpunt', het Weeghel te Laag-Zuthem.

Aalten,

Krijn Vogelaar

Jeanette, Nico, Johan

Vlaardingen,

Leen en Hilde Struik

Siske, Albert-Jan, Ananne, Reitse-Pieter, Jitteke

Borculo,

Rien en Anneke Struik

Onno, Wouter, Rense, Heleen

Abbotsford (Canada),

Piet en Colleen Struik

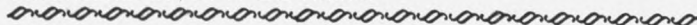
Jim, Rebecca

Schiedam,

Kees en Toke Struik

Jelle, Annemarije, Gerson

Het adres van onze (groot)ouders is: Davenschot 37, 8141 BB Heino.



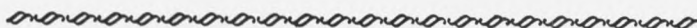
In grote dank aan God hopen wij op 4 juni a.s. te herdenken dat wij **VEERTIG JAAR** getrouwd zijn.

Graag willen wij vrienden en bekenden gelegenheid geven ons hiermede geluk te wensen D.V. op **VRIJDAG 27 MEI A.S.** van 19.30 tot 21.30 uur in Postiljon Hotel Nulde, gelegen aan de snelweg Amersfoort-Zwolle, afslag strand Nulde.

H. J. van der Kwast

A. M. van der Kwast-Bontekoe

Braamkamp 29
8181 CE Heerde



● Plaats uw familieberichten in dit blad

De Kerkeraad van de Ned. Gereformeerde Kerk van Kampen bericht u hiermede dat de weleerwaarde heer

DS. H. STOLK

wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd eind juni 1988 met emeritaat zal gaan.

Ter gelegenheid hiervan wordt hem een receptie aangeboden welke gehouden zal worden op woensdag 15 juni a.s. van 17.00-18.30 uur in het Kerkelijk Gebouw, Broederweg 32 te Kampen.

Zij die Ds en Mevrouw Stolk persoonlijk willen groeten, worden daarvoor gaarne uitgenodigd.

Kampen, mei 1988

Namens de Kerkeraad
Ds P. J. H. Krol, praeses
J. Bos, scriba

TE KOOP

**DOORN,
PRINS BERNHARDLAAN 33**



Bungalow, eenvoudig en solide gebouwd in 1956, voorzien van cv-gas, met garage en 1000m² grond. Ind. entree, woonkamer (30m²), woon/eetkeuken, 3 slaapkamers, badcel, toilet.

1e verd. mogelijkheid voor kamer. Garage met aangebouwde berging. Het geheel is uitstekend gesitueerd, erg rustig, vlak aan bosrand.

Vraagprijs f374.000,- k.k.



**AMERONGEN,
BOSLAAN 9**



Helft van dubbele bungalow, bouwjaar 1967, voorzien van cv-gas, met garage en tuin.

Ind. entree, woonkamer (37m²), keuken, bijkeuken, slaapkamer, badkamer met toilet en vaste wastafel. Mogelijkheid voor extra kamer op verdieping.

Mooie situering.

Vraagprijs f168.000,- k.k.

Ing. Jo Rijkse Makelaardij og.
Hessenweg 151 te De Bilt
tel.: 030-76.42.62

Privé: G. J. Visser te Doorn
tel.: 03430-15.361.

EVANGELISCHE TOERUSTING AFRIKA

KERKEN IN AFRIKA

- springlevend

'Verstaat gij wat gij leest?'

- weinig wortels

'Hoe zou ik dit kunnen als niet iemand mij de weg wijst?'

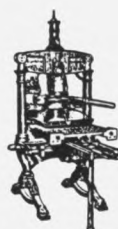
EvTA start een nieuw project in franstalig Afrika: de uitzending van de fam. Westerkamp naar Rwanda voor het geven van theologisch onderwijs.

Steun ons nú met uw bijdrage: periodiek of éénmalig.

Voor opgave en/of inlichtingen:

St. EvTA, Ernst Casimirlaan 36, 9717 AX Groningen, giro 9710 of bank 33.03.03.724, t.n.v. St. EvTA te Eck en Wiel.

BIJ GEBOORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.



drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij